Бүтүн өлкәләрин пролетарлары, бирләшин!

ӘДӘБИЈЈАТ вә ИНЧӘСӘНӘТ

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР ИТТИФАГЫ ВӘ АЗӘРБАЈЧАН ССР МӘДӘНИЈЈӘТ НАЗИРЛИЈИНИН ОРГАНЫ

ОРГАН СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНА И МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР

1934-чү илдән чыхыр. ● Гијмәти 10 гәпик.

1981

Чүмә 23 октјабр

Ше'рә мәһәббәтлә

Хәлил Рза. «Тапарам сәни», «Јазычы», 1980.

ШАИР Хәлил Рзанын әввәлки китабларында олан мүсбәт чәһәтләрин, хүсусијјәтләрин давамыны вә инкишафыны «Тапарам сәни» адлы јени китабында даһа габарыг көрмәк олар. Бу китаб онун илк ири һәчмли китабыдыр.

Мүасир фәһлә дә, меһрибан бир ана да, садә бағбан да, кечмишин гәһрәманлары да, Бөјүк Вәтән мүһарибәсиндә чанындан кечәнләр дә; бүтүн нәчиб вә хејирхаһ инсанлар шаир үчүн әзиз вә доғмадыр.

Шаир она-буна нөкәрчилик едән јалтаглара, мејханаларда, чајханаларда бош-бекар, авара кәзәнләрә, мәсләксиз јашајыб күнч-бучагда долананлара раст кәләндә өз гәзәб вә нифрәтини кизләдә билмир. Одур ки, бүтүн инсанлары онларла мүбаризәјә, өз ләјагәт вә вичданыны даһа јүксәк тутмаға чағырыр. Х. Рза мииисифәтли адамларын ич үзүнү ачыб ифша етмәклә кифајәтләнмир, онлары лә'нәтләјир, гамчылајыр. Белә адамлара гаршы һәмишә амансыз олмағы мәсләһәт көрүр, онлары силкәләмәк, чәзаландырмаг ешги илә јашајыр.

Мән онлары силкәләмәк,
силләләмәк истәјирәм,
Чылыз, кирли дујғулары
күлләләмәк истәјирәм.

Хәлил Рза зәһмәт адамларынын дүзлүјүнә, сафлығына, мәрдлијинә, гүдрәтинә, бөјүклүјүнә чох инаныр. Бу чәһәтдән онлара һәср едилән ше'рләр сәмимидир. Бу адамлар мөһкәм, горхмаз, ирадәли, садә, ишкүзар, мәтин адамлардыр. Шаирин бу зәһмәт адамларына бәсләдији һүсн-рәғбәт һәр мисрада дујулур. Торпағы гајғы илә, сәбрлә, һәвәслә бечәрән, әкән, бичән, күлүстана чевирән инсанлар да онун үчүн ејни дәрәчәдә әзиздир. Одур ки, дашлы-чынгыллы, сусуз бир јердә бағ салмағы, күл-чичәкләр әкиб бечәрмәји, зәһмәтин гүдрәти илә торпағы чәннәтә чевирмәји бөјүк һүнәр сајыр. Бу чәһәтдән «Түрканым» башлығы алтында верилмиш ше'рләр даһа сәчијјәвидир.

«Тапарам сәни» китабында Түркан һаггында јазылмыш ше'рләрин бир гисми верилмишдир. Бу ше'рләрдә бағбан образы вардыр, бу бағбан һәр чүр фәдакарлыға һазырдыр, чәтинликләр ону горхутмур, тәк-тәнһа галмагдан усанмыр, дашлы-кәсәкли јерләрдән узаг гачмыр. Бүтүн бу чәтин вә ағыр зәһмәтдән сонра Түркан торпағынын јетирдији бәһрәләр көз охшајыр, шаирин илһамы ашыб-дашыр. Шаир зәһмәт адамына, онун һүнәринә вә гүдрәтинә архаланыр. Әкәр белә адам варса, дүнјаны чәннәтә чевирмәк олар. Бу гүдрәтли адамларын әли илә чичәкләнән бағларын кешијиндә кечә-күндүз дајанмаға һазырдыр.

Уча сәрвләрлә, улдузларла бир
Бир саһил бағынын кешијиндәјәм.

Китабда мөвзуларын кичик чајлар кими шахәләнән голларындан бири дә достлуг дујғуларынын вә бөјүк сәнәткарлара бәсләнән мәһәббәтин ифадәсидир. Достлуг, гардашлыг һиссләрини мә'наландырмаға хүсуси фикир верән шаир һәр шејә мәһәббәт көзү илә бахыр. Совет халгларынын достлуғу, бирлији онда ән тәмиз дујғулар ојадыр.

Мәкәр ејни бағын, ејни ағачын
Бир чүт шаһ будағы дејилликми биз?
Бу вәһдәт, бу гүдрәт башымын тачы,
Дүнјада ән бөјүк сәадәтимиз!

Х. Рзанын гәләмә алдығы, илһам вә мәһәббәтлә тәрәннүм етдији шәхсијјәтләр, сәнәткарлар тәкчә бир даһи кими јох, һәм дә ағыллы, мүдрик, узагкөрән, халгыны, елини, онларын азадлығыны дүшүнән, өлүмдән белә горхмајан, мәтин, ирадәли инсанлар кими верилмишдир. Бу мә'нада Мајаковскијә һәср олунан «Вар сәсимлә» ше'ри јахшыдыр. Шаир бөјүк сәнәткарла ән доғма бир адамы кими сөһбәт едир, она мүрачиәтлә үрәк сөзләрини билдирир.

Азәрбајчан тәбиәти, онун көзәлликләри, тәбии мәнзәрәләри Х. Рзанын бир сыра ше'рләриндә верилмишдир. Бу мә'нада онун «Бајаты-Шираз», «Ганадлылар», «Әфсанәли бир өлкә» поемалары хүсусилә марағлыдыр. Бу әсәрләрлә о, тәбиәти үрәкдән севән, онун гәдрини билән шаир кими чыхыш едир. О, тәкчә тәбиәтин гејри-ади көзәлликләри өнүндә вәчдә кәлиб һејран-һејран хумарланмыр, ејни заманда бу тәбиәтин бүтүн гајғыларыны чәкмәјә, ону даһа да көзәлләшдирмәк үчүн һәр чүр фәдакарлыға һазырдыр. Тәбиәтә зијан вуран, чәмәндә, мешәдә очаг галајанлары көрәндә онун гәзәби, нифрәти ашыб-дашыр. Һамыны тәбиәти һәгиги бир вәтәндаш кими севмәјә, ону горумаға, гәдрини билмәјә чағырыр. Бу әсәрләрдә тәбиәтлә бағлы марағлы тәсвирләр, чанлы лөвһәләр, епизодлар, ејни заманда мүгајисәли, образлы фикирләр, нәтичәләр вардыр:

Горуја билмәсәк ганадлылары,
Өзүмүз ганадсыз галасыјыг биз.
Мәкәр биз өзмәјик? Бу тәбиәтин
Бир азча ағыллы баласыјыг биз!

Китабдакы ше'рләрдә, поемаларда лирик гәһрәманын бәдии сурәти вардыр. Бизчә, шаир тәкчә өз шәхси портретини јаратмаг нијјәтиндә олмамышдыр. Чүнки бүтүн әсәрләрдәки лирик гәһрәман китабын әсас, апарычы мотивләрини өзүндә јашадыр. «Мәним мәһәббәтим» поемасындакы мисралар онун даxили мә'нәви көзәллијини ачыб көстәрир.

«Тапарам сәни» китабыны шаир Хәлил Рзанын јарадычылығында јахшы вә марағлы бир һадисә кими гијмәтләндирмәк олар. Инанырыг ки, о өз мөвзуларына, өз доғма һисс вә дујғуларына, севдији гәһрәманына јенә садиг галачаг, онлары даһа кениш, даһа дәрин шәкилдә өз охучуларына тәгдим едәчәкдир.

Тофиг МАҺМУД